

Op zoek naar de Emelerberg.

Charles Schils

Dinsdagavond 26 augustus 2014. Inventarisatie stadsplanten met KNNV plantenwerkgroep. Het is druilerig weer, we zijn met zessen. Industrierrein Breda-noord, Lijndonk, zijstraat van de Konijnenberg. Een nagenoeg leeg asfaltparkeerterrein ter grootte van een voetbalveld. Zicht op Ineos, maakt producten van polystyreen. Terrein van 20 ha. met pijpleidingen, silo's en tanks. Alerte veiligheidsmensen komen informeren wat ons hier brengt, maar laten ons begaan.

Vlak naast het parkeerterrein een vreemde plek. Een heideterreintje met Struikhei, Brem en bramen! We vinden ook de Gewone agrimonie. Die plant vindt je niet overal en nooit in deze combinatie. Even verderop een bosje, wat schrale graslandjes rondom een kantoorgebouw en onder eikenbomen in het gras, enorme heksenkringen van Eekhoortjesbrood, na een periode met overvloedige regen. Ervaren floristen hebben er nog nooit zoveel en in zulke grote exemplaren bijeen gezien. Coby determineert achteraf ook nog de Blanke champignonparasol, met witte en roze sporen, ook geen alledaagse verschijning.

Het laat me niet los en ik ga eens op digitale speurtocht naar de geschiedenis van het terrein. De oude topografische kaart van rond 1910 laten een zandophoging zien en de naam Waranda, bij een boerderij en zelfs een heide-terreintje en wat bosjes. Zou het zomaar kunnen dat dit plukje hei, deze paar bomen en dat bosje, restanten zijn van een oud rivierduintje, intact gebleven te midden van opgespoten polders? Zitten deze heksenkringen hier al eeuwenlang in de grond? Het vraagt om verder onderzoek.

Figuur 1 Topografische kaart 1910-1920/bovenste deel huidige luchtfoto

Figuur 2 Huidige situatie luchtfoto

Wat speuren bij het stadsarchief leert dat het gebied vroeger bekend stond als de Emelenberg. Een wat hoger gelegen rivierduintje langs de Mark, omgeven door polders. De naam Emelenberg wordt al genoemd in een acte uit 1280.

Arnout van Loven Heer van Breda en Elisabeth zyn Wyf, Vrouw van hetzelfde Landt. Allen den genen die tegenwoordig schrift zullen zien heyl en de waerheid te kennen. U lieden zy kennelyk, dat wy, op den raad van vroomen Mannen en uyt onze vrye wil den Inwoonderen van Breda en hunnen nakomelingen voor altoos hebben gegeven alle de gemeene Weyden en Wilderden gelegen tusschen Emelenberg en Ypelaer, strekkende tot aan den Molengracht en tot het bos 't gene Verdeboscb genaemt wordt om die ten eeuwigen dagen van ons en onze nakomelingen te bezitten, te hebben en te houden.

1. Bron: Goor, Thomas van (1744), Beschryving der stad en lande van Breda

Uit de cultuurhistorische landschapsinventarisatie van Karel Leenders:

“De Belcrumberg was de eerste hoge kop langs de Mark, juist ten noorden van het kasteel van Breda. Verderop lagen nog twee van dergelijke hoge zandplekken of donken: de Emelenberg en de Hartelberg. Deze twee donken werden in de vijftiende eeuw ingericht voor de konijnenjacht. Ze werden sindsdien Kleine en Grote Warande genoemd. De benaming 'warande' wijst op een omsloten jachtgebied van de heer. Op de Kleine Warande, eigendom van de heer van Breda, werd een huis opgericht, vermoedelijk voor de beheerder van het terrein.

Blijkbaar waren deze waranden niet zo hecht omheind, want de konijnen teisterden de ruime omgeving. Wegens de konijnenvraat bedong de pachter van de Abtshoef vermindering van zijn pacht. In 1510 vermeldt het overzicht van deze pachthoeve dat er 4½ hectare bouwland was dat niet gebruikt kon worden "om der conynen wille". Ook was er een perceel dat de "Vosheide" genoemd werd. Niet alleen de heer van Breda jaagde dus op de konijnen, maar ook Reintje de Vos!

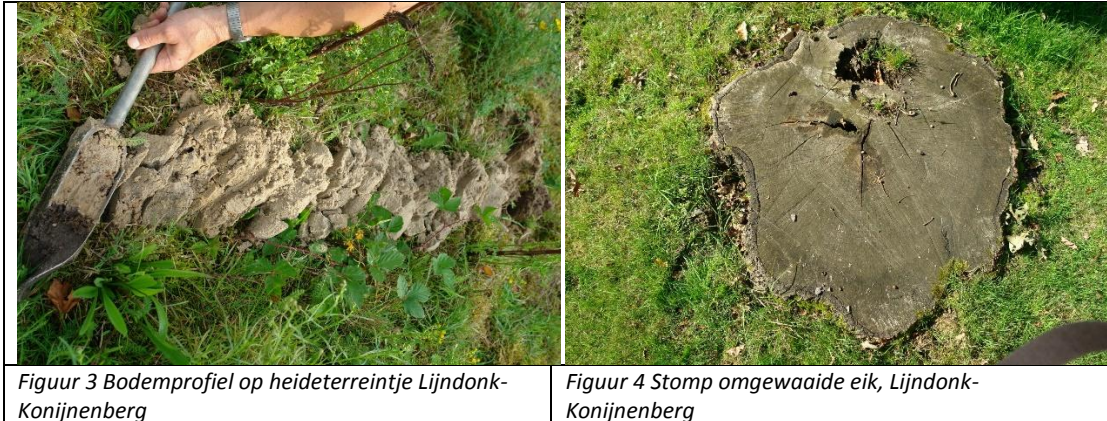
Tussen de Grote en Kleine Warande ligt de Strikberg. Mogelijk probeerden daar de boeren die lastige konijnen ten eigen gerieve te verschalken.

Tenslotte hebben rond 1624 de soldaten van Spinola alle konijnen opgepeuzeld. Daarmee was het konijnenprobleem opgelost!”

Maar niet voor altijd. Op die bewuste dinsdagavond dartelden er nog volop konijnen. Het is nu ook wel duidelijk waar de straatnaam Konijnenberg vandaan komt – zo noemde de bevolking de Emelenberg.

De grond in geboord, bij de voet afgezaagd

Met collega Piet, bodemkundige, trek ik een paar dagen later opnieuw het veld in, met een Edelmanboor. Binnen enkele minuten is het raadsel opgelost. Scherp rivierzand tot ongeveer 1.10 meter, dan stuiten we op het oude profiel.

Figuur 3 Bodemprofiel op heideterreintje Lijndonk-Konijnenberg

Figuur 4 Stomp omgewaaide eik, Lijndonk-Konijnenberg

Een medewerker van het bedrijf komt naar buiten en is nieuwsgierig wat we zoal uitspoken. Hij helpt ons verder uit de droom: “Ja die bomen stonden er al wel toen hij er begon met werken, 35 jaar geleden. Maar als jullie het perse willen weten, moet je daar kijken.” Hij wijst ons naar de afgezaagde stomp van een vorig jaar omgevallen boom. “Tel maar!” We tellen een stuk of 60 jaarringen, dat brengt ons om en nabij 1955. Het industrieterrein is rond die tijd aangelegd.

Jammer, geen historische stukje natuur. Voer voor archeologen, speuren naar de restanten van de Kleine Warande.

Bronnen

Leenders, K.A.H.W.. De Bredase Cultuurhistorische Landschapsinventarisatie. *Jaarboek De Oranjeboom* 62 (2009) 218 - 249.

Brandeler, PAJ van den (1915) De Emelenberg, *Taxandria* jrg 22, 1915. P. 129-131

A.M. Goossens, Amelenberg of kleine Warande; Engelbrecht van Nassau 1990, p.190-194

Topografische Kaarten: Historische kaarten. Internet: [www. Brabant.nl](http://www.Brabant.nl)

11 september 2014, met dank aan:

Piet Anker, Coby Stapel-van der Zalm